Téa Obreht - Lana Filipin

Uprizorenje

Marko za slobodno mjesto konobara u salunu Well-Digger's Wallet saznaje od Lidije. Ona je upravo otišla odande da bi se smjestila u Santa Feu prije početka zimskog semestra; no Marko bi se, tvrdi ona, trebao prijaviti za posao prije nego što izvjese oglas u izlogu. Rad u salunu bio bi dobar način da poradi na svom engleskom; a i zaradio bi više nego što zarađuje za pultom Spur & Saddle Cluba, antikvarijata preko puta specijaliziranog za Divlji zapad, gdje je u šest mjeseci jedinu proviziju zaradio kad je natjerao neki par da kupi prepariranog rakuna kojeg su negdje u sedamdesetima opremili indijanskom perjanicom, postavili u kožni kanu i za osušeni mu struk privezali sićušno veslo.

Well-Digger's Wallet niski je dvokatni drveni objekt oko kojega se tijekom prošlog stoljeća formirao ostatak glavne ulice. Na spomen-ploči stoji da je izvorna zgrada podignuta 1870. godine; neonska silueta kauboja, koja vjerojatno predstavlja upravo tog kopača bunara po kome salon nosi ime, a koji se pogrbljeno oslanja o kaktus na krovu, dodatak je novijeg datuma. Ljeti se turisti sa šeširima svaki dan oko jedanaest i trideset nagomilaju na drvenoj promenadi ispred saluna, da bi se potom, točno u podne kad udari vrućina, rasuli i ponovno stvorili za vrijeme happy houra i pili dok ne skupe dovoljno hrabrosti da se priključe kaubojskom plesu na podiju.

Lidia je tip žene koja ne pije ondje gdje radi, tako da se sve što Marko zna o Walletu temelji na onom jednom jedinom iskustvu kada je u njega došao kao mušterija: ono kad je sasvim slučajno upao unutra, gladan kao vuk, kad tamo nije bilo nikoga, svog prvog tjedna u gradu. Taj ga je pogrešni korak koštao 19 dolara za cheeseburger (bez pomfrita), a ta ga činjenica još i sad muči, šest mjeseci poslije. Nebrojeno je puta secirao tu stopu konverzije: za 19 dolara mogao je kupiti cijelo pečeno pile; dvomjesečnu zalihu bakinih lijekova; devetnaest kava s neograničenim točenjem u sendvič-dućanu u Pinewoodu.

Barem je ondje upoznao Lidiju; a ona ga je, svaka joj čast, počastila pivom kad je po njegovom naglasku pogodila da su iz istog kraja. No čini se da su mu šanse s njom, sada kad će većinu

eISSN 1847-7755; doi: 10.15291/sic/2.8.lt.7

godine provoditi u Santa Feu, slabe. Pa tako nastavlja njezin stari posao, možda zato što priče iz mjesta koje im je zajedničko, premda ona sve to ostavlja za sobom, mogu ublažiti očaj iza onih nekoliko tjednih telefonskih poziva koje joj namjerava upućivati.

Na intervju odlazi ravno s posla. Wallet je točno onakav kakvim ga se sjeća: zagušljiv, mračan, posvuda ljuske kikirikija. Predstavi se barmenu, Lennyju, niskom tipu s brkovima impresaria. Lenny ga dugo promatra i potom pošalje da sjedne kraj kamina te nastavi brisati šank.

Okvir kamina zatrpan je smećem, dio kojeg Marko prepoznaje iz Spur & Saddle Cluba: pijuci, zahrđali rudarski fenjeri i trofeji rogatih zečeva. U samome središtu, ukrašen vijencem od svilenog cvijeća, stoji ferotipni portret kauboja s nevjerojatnim brčinama. Na plaketi ispod stoji: JAMES FLETCHER COLLINS, ZNAN KAO LUDI JIM, UBIJEN 5. RUJNA 1884. BAŠ U OVOM SALUNU. Portret sa svih strana okružuju izresci iz novina koje su ubojstvo proglasile „potresnom, huljskom izdajom“. Marko zapiše riječ „huljskom“ da kasnije potraži njezino značenje. Čaša za viski, izložena u mini vitrini, zauzima počasno mjesto: POSLJEDNJA KAP LUDOG JIMA.

Iznad ovog mračnog oltara prostire se natpis tako uočljivih slova da, za promjenu, Marko ne treba škiljiti da bi ih dešifrirao: SVAKODNEVNO UPRIZORENJE. REZERVIRAJTE SVOJ STOL NA VRIJEME.

Marko uhvati svoj odraz u velikom zrcalu iza bara: nosi sivi filcani Stetson ravno iz Spur & Saddle Cluba. To je dio njegove uniforme; na kraju smjene trebao bi ga vratiti u vitrinu. Skine šešir i odloži ga na stol.

Kad stigne Amanda, voditeljica saluna, ona posegne za njegovim životopisom neprestano mu zureći lice. Ne može procijeniti prati li ga dok joj pokušava objasniti da je u njegovu rodnom kraju gostoljubivost bitna stvar, da je brat njegove bake – pokoj mu duši – prije rata vodio restoran, ugledno mjesto koje je iznjedrilo tri generacije odličnih konobara, a među njima i Marka.

Napokon ga Amanda prekine: „Oprosti – bi li mogao staviti šešir?“

„Molim?“

„Šešir“, širokim zamahom podigne ga sa stola i pruži mu ga. On ga primi za klobuk i spusti na glavu.

Ona prasne u smijeh te se okrene i vikne barmenu: „Hej, Lenny, dođi ovamo!“

Pojavi se Lenny sa svojim brčinama.

„Znam,“ kaže, „jel' da?“

„Šešir je grozan, znam“, brzo odvrati Marko. „Ne nosim ga vlastitim izborom.“

„Nije to,“ kaže mu Amanda, „nego mu toliko nalikuješ da je to nevjerojatno.“

Lenny stoji iza nje, stišće joj rame i ne prestaje kimati.

„Kome?“ upita Marko zbunjeno.

„Jamesu Fletcheru Collinsu“, kaže ona, prstom pokazujući na portret ovijen vijencem. „Ludom Jimu.“

Marko da otkaz u Spur & Saddle Clubu, no tek nakon što kupi Stetson uz popust za zaposlenike. U ugovoru za njegov novi posao, pod KOSTIM, izričito stoji da u svakom trenutku tijekom svakodnevnih uprizorenja mora nositi kaubojski šešir, crni ili sivi. Ugovorom se utvrđuju i drugi uvjeti: ako se Marku, dok nosi kostim u prostorijama saluna Well Digger's Wallet itko obrati, smije se odazivati isključivo na ime Ludog Jima Collinsa te reagirati u skladu sa svojim likom kako bi se gostima pružio autentičan doživljaj.

„Što to znači?“ upita Lennyja dok se naginju nad scenarijem tijekom Markove prve probe.

„To znači da se ponašaš kao da si upravo izašao iz vremeplova“, reče Lenny. „Pa ako netko zatraži sliku s tobom, moraš pogledati telefon i biti sav ono: a ma boga ti, kak'i ti je to vražji aparat ?“

Marko isproba.

Lenny reče: „Manje kao Drakula, više kao Redford.“

„Žao mi je“, kaže Marko.

Lenny je u Walletu već dugih deset godina, pravi veteran, i zna svaki redak dijaloga napamet – od ulaska Ludog Jima, do dosjetki njegovog ubojice, Bertranda Stillsa, kojeg ove sezone igra glumac toliko udubljen u Strasbergovu metodu da mu ni ne trebaju probe, a radi samo pod uvjetom da mu se honorar isplaćuje u GOTOVINI. No Lennyjeva je zapravo uloga Sjenovitog Medvjeda, Jimovog neustrašivog i odanog kompanjona iz plemena Vrana. Marku trebaju tri probe da shvati da je to uloga bez teksta.

Nakon dva tjedna, Marko počne razmišljati o svojem prethodniku u ulozi Ludog Jima, o kome nigdje u salunu nema ni traga. Kako bi zadovoljio znatiželju, Marko na internetu potraži osvrte na Wallet, kimajući dok čita niz pljuvanja po čiliju od bizona i šugavim tapetama dok ne naiđe na osvrt pod naslovom „19$ za burger??????“ Šest upitnika u naslovu.

U prva četiri odlomka, komentator ZA-ŠAKU-DONUTA udara uobičajenom artiljerijom prljavih noževa i hladnog pomfrita. Na Markovu sreću, prijezir prijeđe i na uprizorenje: „Fora koncept,“ piše ZA- ŠAKU-DONUTA, „i kapa dolje onom šutljivom mrgi koji glumi Skrovitog Medvjeda. No izludilo me što je glavni lik stalno zastajkivao iščekujući pljesak i pravio grimase za publiku. Čemu to? Koja je svrha kvalitetne produkcije ako te izvođači stalno podsjećaju da je to fikcija? Ceci n’est pas une pipe, ljudi!!!” Tri uskličnika.

Dok iz Santa Fea preko Skypea s Markom prolazi tekst, Lidia još ne može vjerovati da je dobio ulogu. Uprizorenje, njezina dnevna kadenca, zvučni je temelj njezinog staža u Walletu. Marko je prilično siguran da uživa u tome što njezine uspomene dobivaju njegov glas.

„Zašto mi nisi rekla da izgledam kao Ludi Jim?“ upita je. Na ekranu, Lidia je isprekidano priviđenje, više sjena nego oblik.

„Iskreno, ja to ne mislim“, reče Lidia. „No pokušaj me zadiviti.“

Marko ostavi laptop otvoren na stoliću tako da Lidia može paziti na njegovu baku dok se on presvlači. Iz susjedne sobe, prtljajući po vezicama baršunaste ešarpe koju još ne zna ispravno

zavezati, Marko prisluškuje njihov razgovor: Lidia pita baku što kuha, na što dobiva kilometarski popis uglavnom suhomesnatih sastojaka.

Kad se Marko napokon pojavi, zakorači prvo spustivši petu kako bi mamuze zazvečale, i prije nego što uopće prođe kroz vrata, Lidia zaviždi odnekud u Santa Feu. Želi je pitati je li zadivljena, no kad se počne okretati da joj pokaže baloner i ešarpu, ugleda svoju baku za štednjakom – ili, bolje rečeno, ona ugleda njega, pa iako jedan dio njega čuje Lidijin glas u pozadini kako govori: „U redu, sad vidim“, sve što Marko primjećuje je ono meko naricanje, koje od bake nije čuo godinama, a koje se izdiže nad mrmorom pećnice; onaj jauk, koji je nekoć obilježavao dolazak pisama ljudi koji su mjesecima bili zarobljeni u podrumima, svaka omotnica ukupni zbroj mrtvih – te je zgrabi za ruke i kaže: „Ne, ne, bako, to sam samo ja, to sam ja, Marko.“ Koliko puta to kaže prije nego što lagani trzaj njezinog lica oda prepoznavanje? Tri puta, četiri? Nakon koliko bi se trebao zabrinuti, nakon koliko uplašiti?

Predstava traje trideset minuta od početka do kraja, podsjeti ga Lenny, namještajući mu ešarpu. Ako zaboraviš tekst, improviziraj. Ti nisi samo pljunuta slika Ludog Jima Collinsa – ti jesi Ludi Jim Collins. Vruć je dan; vani privežeš konja i ti i Sjenoviti Medvjed ulazite predahnuti i popiti čašu viskija. Oči ti se privikavaju na sjene. Pogledaš uokolo, i tu je Bertrand Stills, tvoj stari suparnik, za stolom u dnu saluna; nisi ga vidio od Montane. Odlučiš biti iznad toga; okreneš leđa. „Još jedno, barmenu“, kažeš glasno, tako da te Bertrand Stills čuje. Čuje se zvuk odmicanja njegova stolca i ti se okreneš s viskijem u ruci. To ti je posljednji, ali to još ne znaš. „Dobar dan, Stills“, kažeš. Lete uvrede, amo-tamo. Pita čime si se bavio od onih svojih bijednih nastupa u predstavi o Divljem zapadu s Hickory Dickom – s obzirom da si se onaj put u St. Louisu napio kao smuk, pucao u gomilu i osakatio nekog. Sjenoviti Medvjed položi ti ruku na rame. Još nisi ni dirnuo viski – podigneš čašu u zrak. Onda, lijevom rukom, potegneš pištolj i jednim metkom prostrijeliš kartu – asa – koju drži prijatelj Bertranda Stillsa. „Ruka mi je sada mirna“, kažeš. „Kako je tvoja?“ Barmen klisne. U salonu mrtva tišina. Negdje u pozadini klinac iz St. Louisa na glas govori da mora na WC, no nije bitno jer ti jesi James Fletcher Collins, premda tvoj tvrdi 'R' još zvuči kao razvaljeni motor u jarku, a ti se suprotstavljaš jednoj od najmirnijih ruku Zapada kao da si nesvjestan vrećica lažne krvi ispod košulje.

Bertrand Stills polagano se nasmiješi. Uzima si vremena. Kad napokon potegne, pogledaš u svoju čašu i prije nego što čuješ pucanj – netaknuta je, budala je promašila! No čekaj – što je ovo? Spustiš pogled na krv koja ti navire pod prslukom. Hvataš se za prsa. Sjenoviti Medvjed pokuša te uhvatiti, no padaš na pod. Sve to vrijeme, Bertrand Stills hladan je kao špricer. Dok se oslanjaš o okvir vrata saluna Well-Digger's Wallet d.o.o., začuješ ga kako govori: „Ruka mi je mirnija nego ikad, Jime.“

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License